

Handläggare
Maria Kearsley
Telefon: 0850829352

Till
Kommunstyrelsen

Delbetänkandet Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott Administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott (SOU 2022:37)

Remiss från Socialdepartementet

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar följandes

Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Sammanfattning

Socialdepartementet har remitterat delbetänkandet *Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott* (SOU 2022:37) till bland annat Stockholms stad. Utredningen föreslår att ett administrativt sanktionssystem för mindre allvarliga bidragsbrott införs. Syftet med sanktionssystemet är dels att få till en snabbare reaktion från samhället vid bidragsbrott, dels avlasta rättsväsendet. Beslut om sanktionsavgift föreslås hanteras av myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor som fattar beslut om bidrag. Utredningen föreslår dessutom att ansvaret för att utreda bidragsbrott bör förflyttas från Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten till Ekobrottsmyndigheten, eftersom de har störst kunskap och erfarenhet inom området.

Stadsledningskontoret ser positivt på införandet av administrativa sanktionsavgifter. Stadsledningskontoret ser dock behov av förtydliganden kring vissa delar i delbetänkandet, exempelvis vad som avses med ”obetydligt belopp” samt vilka förutsättningar som krävs för att sätta ner sanktionsavgiften.

Förbättrad samverkan med andra myndigheter och översyn av rutiner och system för att kunna upptäcka välfärdsbrott är en förutsättning för att minska förekomsten av välfärdsbrott, varför stadsledningskontoret ser positivt på föreslagen struktur för stärkt samverkan. Stadsledningskontorets bedömning är att gränsen på ett halvt prisbasbelopp är för högt vilket riskerar att medföra att de systematiska bidragsbrotten inte upptäcks.

Bakgrund

Stadsledningskontoret har av kommunstyrelsen ombetts att besvara en remiss av delbetänkandet *Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott* (SOU 2022:37).

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontorets avdelning för kvalitet och säkerhet.

Ärendet

Regeringen beslutade den 3 juni 2021 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av möjligheterna att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott mot Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. Utredningen har även undersökt hur arbetet med misstänkta bidragsbrott fungerar hos kommunerna, arbetslöshetskassorna och de brottsutredande myndigheterna.

I utredningen presenteras statistik över totalt antal anmälda bidragsbrott som visar att betydligt fler bidragsbrott anmäls i dag än tidigare. År 2008, som var det första hela året som bidragsbrottslagen gällde, anmäldes 9 281 bidragsbrott och år 2021 anmäldes 21 625 bidragsbrott. Under perioden 2008–2021 har de anmälda bidragsbrotten således ökat med 133 procent.

Utredningen inleddes med en kartläggning av hur handläggning av bidragsbrott sker idag. Av kartläggningen framgår att prioriteringar och resurser utgör hinder för effektiv hantering i utredningskedjan samt att det förekommer att skyndsamma utbetalningar prioriteras framför kontroll. Dessutom beskriver utredningen att samtliga aktörer framhåller att det finns brister i kunskap och kompetens hos handläggare, brottsutredare och åklagare om hur misstänkta bidragsbrott ska hanteras och om de olika förmånernas regelverk och konstruktion. Utifrån kartläggningen presenterar utredningen förslag på hur förmågan att bekämpa bidragsbrott kan stärkas, hur styrning och samverkan mellan aktörer i utredningskedjan kan utvecklas samt om ansvar och befogenheter bör flyttas mellan myndigheter.

Utredningen föreslår att ett administrativt sanktionssystem införs för mindre allvarliga bidragsbrott som understiger ett halvt prisbasbelopp. Syftet med sanktionssystemet är dels att få till en snabbare reaktion från samhället vid bidragsbrott, dels avlasta rättsväsendets resurser. Det är enligt utredningen viktigt att säkerställa att förmåner och stöd endast ges till de som har rätt till detta. Beslut om sanktionsavgift föreslås hanteras av respektive

beslutande myndighet och uppgå till 25 procent av det felaktiga beloppet. Enligt förslaget ska sanktionsavgifterna tillfalla staten. Sanktionssystemet kommer att leda till ökade kostnader för de beslutande myndigheterna, arbetslöshetskassorna och kommunerna, varför utredningen föreslår att staten bör tillföra ytterligare resurser till de berörda myndigheterna, lämna bidrag till arbetslöshetskassorna samt ersätta kommunerna för deras ökade kostnader. Det administrativa sanktionssystemet föreslås regleras i en ny lag om sanktionsavgifter på välfärdssystemets område som förordas träda i kraft den 1 juli 2024.

De allvarigare brotten, som överstiger ett halvt prisbasbelopp, ska enligt utredningen fortsatt omfattas av anmälningsskyldigheten enligt 6 § bidragsbrottslagen och hanteras av brottsutredande myndigheter. Utredningen har som förslag att ansvaret för att utreda bidragsbrott bör förflyttas från Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten till Ekobrottsmyndigheten. Inom Ekobrottsmyndigheten finns kompetens i form av poliser, utredare och åklagare vilket innebär att ett ärende om bidragsbrott skulle kunna hanteras inom samma myndighet under hela ärendets gång. Dessutom bedöms förändringen kunna stärka förutsättningarna för Ekobrottsmyndighetens brottsförebyggande uppdrag och därmed bidra till att förhindra att fler bidragsbrott begås. Detta i och med att kunskap och erfarenhet kan inhämtas från den egna underrättelseverksamheten och i samverkan med andra myndigheter.

I samband med föreslagna ändringar pekar utredningen på att en ökad samverkan mellan beslutande myndigheter och andra berörda aktörer kommer krävas kring hantering av sanktionsavgifter och misstänkta bidragsbrott för att få en enhetlig tillämpning. Myndigheterna föreslås även utveckla arbetet med uppföljning för att säkerställa att reformen får önskvärd effekt. Särskilda kontaktpunkter mellan Ekobrottsmyndigheten och de beslutande aktörerna föreslås inrättas för att underlätta samverkan avseende korrekta utbetalningar, sanktionsavgifter och misstänkta bidragsbrott. Motsvarande kontaktpunkt bör inrättas inom Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Sveriges a-kassor. Utredningen bedömer att SKR bör få en mer samordnande roll för kommunernas arbete med att hantera sanktionsavgifter och misstänkta bidragsbrott.

Vidare föreslår utredningen att inspektionen för vård och omsorg (IVO) ska följa upp kommunernas hantering av sanktionssystemet och misstänkta bidragsbrott samt att Socialstyrelsen ska uppdatera handboken för socialtjänsten om ekonomiskt bistånd med information som rör lagen om sanktionsavgifter på

välståndssystemens område och förhållandet mellan sanktionsavgifter och det straffrättsliga spåret.

Utredningen betonar även att det ska vara lätt att göra rätt för den enskilde individen i samband med ansökan om stöd eller förmåner. De beslutande myndigheterna, kommunerna och arbetslöshetskassorna behöver därför se till att det tydligt framgår vilken information som krävs och att ansökan är enkel att fylla i.

Enligt utredningens konsekvensutredning bedöms förslagen vara både preventiva och leda till färre felaktiga utbetalningar. Sanktionssystemet bedöms även frigöra resurser från rättsväsendet. Förslaget om ett administrativt sanktionsavgiftssystem innebär en viss inskränkning i den kommunala självstyrelsen genom att kommuner i den nya lagen blir skyldiga att fatta beslut om sanktionsavgift om förutsättningarna för det är uppfyllda. Inskränkningen är enligt utrednings mening godtagbar och proportionerlig mot bakgrund av syftet med sanktionssystemet och att det även ligger i kommunernas intresse att förhindra felaktiga utbetalningar.

Stadsledningskontorets synpunkter och förslag

Stadsledningskontoret har tagit del av Socialdepartementets remiss och svarar utifrån ett kommunalt perspektiv. Stadsledningskontoret är i grunden positiv till utredningens förslag som bedöms kunna bidra till stadens arbete för att uppnå kommunfullmäktiges mål *1.2 Stockholm är en trygg, säker och välskött stad att bo och vistas i, 1.4 I Stockholm får människor i behov av stöd insatser i tid präglade av hög kvalitet, evidens och rättssäkerhet samt 3.2 Stockholm använder skattemedlen effektivt till största nytta för stockholmarna.*

De senaste årens utredningar och satsningar inom välfärdsbrottsområdet har fokuserat på arbetet inom statliga myndigheter och stadsledningskontoret ser mycket positivt på att delbetänkandet även inkluderar kommuner. I takt med att de statliga myndigheterna blir skickligare på att förebygga och upptäcka välfärdsfusk riskerar kommunerna annars att hamna efter i utvecklingsarbetet med risk att fler kriminella riktar sin aktivitet mot kommunerna.

De verksamhetsområden inom Stockholms stad som berörs av utredningens förslag är ekonomiskt bistånd, assistansersättning enligt LSS och bostadsanpassningsbidrag. Under 2021 fattade Stockholms stads stadsdelsnämnder cirka 250 beslut om återkrav avseende felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd. En stor del av besluten, 160 av 250, avsåg belopp under ett halvt prisbasbelopp som enligt förslaget inte skulle anmälas som bidragsbrott.

Stadsledningskontorets bedömning är att gränsen på ett halvt prisbasbelopp är för högt vilket riskerar att medföra att de systematiska bidragsbrotten inte upptäcks. En lägre beloppsgräns skulle medföra att fler myndigheter kan anmäla bidragsbrott, vilket skulle möjliggöra för Ekobrottsmyndigheten att upptäcka samband kring personer och företag.

Välfärdsbrott påverkar förtroendet för myndigheter och upptar även resurser som bör läggas på individer i behov av stöd. Att få till stånd en bättre och tydligare arbetsgång avseende såväl förbyggande åtgärder som riktade åtgärder när välfärdsbrott väl upptäckts är därför angeläget. Stadsledningskontoret bedömer att det finns en beredskap i staden för att införa de föreslagna ändringarna i och med att stadsdelsnämnderna i samverkan med socialnämnden redan bedriver arbete för att både minimera och förebygga felaktiga utbetalningar. Staden har under året även inlett en samverkan med berörda myndigheter om välfärdsbrott på övergripande nivå.

Stadsledningskontoret ser positivt på införandet av administrativa sanktionsavgifter men ser behov av förtydliganden kring vissa delar i delbetänkandet. Det behöver definieras vad som avses med ”obetydligt belopp”. Vidare behöver förutsättningarna för att sänka sanktionsavgiften förtydligas. Enskilda som lever på riksnormen inom försörjningsstödet har små möjligheter att betala sanktionsavgift och det ligger därför nära tillhands att som regel sänka sanktionsavgifter när det finns barn i familjen utifrån ett barnperspektiv. Frågan om barnets bästa är ytterst viktig att utreda för att säkerställa likställighet och likabehandling mellan och inom kommuner avseende barns levnadsvillkor.

De uppskattade kostnaderna för kommunerna vid införandet av det administrativa sanktionssystemet som uppges i utredningen förefaller lågt räknade. Stadsledningskontoret ser ett behov av att ytterligare utreda kostnader för kommunerna i samband med det utökade ansvaret som det föreslagna administrativa sanktionssystemet innebär.

Stadsledningskontoret bedömer att en förutsättning för att det föreslagna systemet med administrativa sanktioner av beslutande myndighet ska vara framgångsrikt, är att en så enhetlig hantering som möjligt uppnås. Kompetensutveckling blir i sammanhanget en avgörande faktor. Förbättrad samverkan mellan myndigheter och översyn av rutiner och system för att upptäcka välfärdsbrott är nödvändigt för att minska förekomsten av välfärdsbrott. Stadsledningskontoret ser även att kommunerna bör ingå i denna myndighetssamverkan. Stadsledningskontoret ser positivt på utredningens förslag att SKR tar en mer samordnande roll för

kommunernas arbete med att hantera sanktionsavgifter och misstänkta bidragsbrott. Även de kontaktpunkter som föreslås finnas mellan aktörerna för att underlätta dialogen bedöms positiva. Dock vill stadsledningskontoret betona vikten av att myndigheterna har tillgängliga resurser som kan ta emot information och samverka med kommunerna vid påkallat behov. Stadsledningskontoret anser att befintliga nätverk i möjligaste mån bör nyttjas för att underlätta genomförandet.

Stadsledningskontoret föreslår att remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Magdalena Bosson
Stadsdirektör

Alexandra Göransson
Biträdande stadsdirektör